

2023. gada 27. jūnijs

**RSU Darba drošības un vides veselības institūta
organizētais seminārs
“Darba vides aprīkojuma pārbaūžu veikšanas
prakse”**

**RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE**

VITA BREVIS ARS LONGA

Linda Paegle, Kristiāna Venžega, Lāsma Akūlova, Svetlana, Lakiša, Linda Matisāne

Dace Jakimova, Ivars Vanadziņš,

Contacts: ivars.vanadzins@rsu.lv

2023. gada 27. jūnijs

Normatīvo aktu prasības attiecībā uz aprīkojuma pārbaužu veikšanu

Darba aizsardzības likums

■ **1.pants:** 4) **darba aprīkojums** — jebkura ierīce (mašīna, mehānisms), aparāts, darbarīks vai iekārta, ko lieto darbā;

■ **8.pants. Darba vides riska (DVR) novērtēšana**

(1) Darba devējs novērtē darba vides risku šādā kārtībā: 1) konstatē darba vides faktorus, 2) nosaka DVR pakļautos nodarbinātos vai citas personas, 3) izvērtē DVR apjomu un raksturu, 4) nosaka DA pasākumus;

(2) DVR novērtēšanu veic atbilstoši katram darbības veidam;

(3) **Novērtējot DVR, ņem vērā, ka risku rada:**

1) darba vietu izvietojums un iekārtojums;

2) darba aprīkojuma izvēle un lietošana;

3) fizikālo, ķīmisko, psiholoģisko, bioloģisko, fizioloģisko un citu darba vides faktoru iedarbība

4) darba/ ražošanas metožu izvēle/lietošana, kā arī darba organizācija

5) nepietiekama prof. sagatavotība un instruēšana (arī DA jomā)

14.pants. Nodarbināto un uzticības personu instruktāža un apmācība

(1) Darba devējs nodrošina, lai ikviens nodarbinātais saņemtu instruktāžu un tiktu apmācīts DA jomā, kas tieši attiecas uz viņa darba vietu un darba veikšanu.

Šādu instruktāžu un apmācību veic,

- uzsākot darbu,
- mainoties darba raksturam vai darba apstākļiem,
- **ieviešot jaunu vai mainot iepriekšējo darba aprīkojumu un**
- ieviešot jaunu tehnoloģiju.

Nodarbināto instruktāžu un apmācību pielāgo darba vides riska pārmaiņām un periodiski atkārti.

MK Nr.526 «DA prasības, lietojot darba aprīkojumu» (09.12.2002.)

1. Noteikumi nosaka darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu, lai neradītu risku nodarbināto drošībai un veselībai, kā arī nosaka darba devēja pienākumus šo prasību īstenošanā.
2. Noteikumi attiecas uz **jebkuru darbību** ar darba aprīkojumu — palaišanu (iedarbināšanu), apstādināšanu, lietošanu, pārvietošanu, labošanu, pārveidošanu, **tehnisko apkopi (uzturēšanu), apkalpošanu, tīrīšanu** — (turpmāk — lietošana), ...

Būtiskākais, saistībā ar apkopēm?

23. Darba aprīkojums ir atbilstoši marķēts un apzīmēts ar brīdinājuma uzrakstiem un brīdinājuma zīmēm. Brīdinājuma zīmes un uzraksti uz darba aprīkojuma ir pietiekami informatīvi, viegli uztverami un saprotami.
25. Darba devējs nodrošina **regulāru** mašīnu, aparātu un iekārtu tehnisko apkopi. Ja mašīnai, aparātam vai iekārtai ir tehniskās apkopes žurnāls, darba devēja norīkoti nodarbinātie tajā regulāri dokumentē tehniskās apkopes rezultātus. Ja nepieciešams, tehniskās apkopes datus uzrāda VDI.
- 33. Darba aprīkojumu montē vai demontē drošos apstākļos, ievērojot visas ražotāja norādītās instrukcijas.**

VI. Darba devēja pienākumi

80. Darba devējs ievēro darba aprīkojuma ražotāja pievienoto instrukciju un tehnisko dokumentāciju, lai nodrošinātu nodarbināto drošībai un veselībai nekaitīgu darba aprīkojuma lietošanu.

81. Darba devējs:

81.1. nodrošina darba aprīkojuma atbilstību darba procesam un tā pareizu lietošanu, lai novērstu risku nodarbināto drošībai un veselībai. Ja nav iespējams pilnībā novērst risku, darba devējs veic pasākumus, lai samazinātu risku līdz minimumam;

81.5. nodrošina darba aprīkojuma pārbaudi pēc uzstādīšanas un pirms lietošanas, kā arī pēc montāžas citā vietā vai citā izvietojumā, ja darba aprīkojuma drošību nosaka tā uzstādīšanas apstākļi;

81. Darba devējs:

81.6. nodrošina šādas pārbaudes darba aprīkojumam, kurš pakļauts apstākļiem, kas var izraisīt tā nolietošanas, radot risku nodarbināto drošībai un veselībai:

81.6.1. **periodiskās pārbaudes** un, ja nepieciešams, arī **testēšanu**;

81.6.2. **speciālās pārbaudes**, ja radušās ārkārtas situācijas (piemēram, negadījumi, avārijas, nelabvēlīgi laikapstākļi), kā arī ja darba aprīkojums pārveidots vai nav ilgstoši lietots;

82. Šo noteikumu 81.5. un 81.6.apakšpunktā minētās pārbaudes veic darba devēja norīkots par darba aprīkojumu atbildīgs speciālists vai, ja tas noteikts normatīvajos aktos vai ja devējs pārbaudi nevar nodrošināt, kompetenta inspicēšanas institūcija.

VI. Darba devēja pienākumi

83. Pārbaūžu protokoli ir darba devēja un inspicēšanas institūcijas rīcībā (ja inspicēšanas institūcija veikusi pārbaudi). Pārbaūžu protokolus darba aprīkojuma īpašnieks un darba devējs, kā arī inspicēšanas institūcija glabā 10 gadus, pēc tam tos nodod arhīvā.

84. Darba devējs izveido un aktualizē tā darba aprīkojuma sarakstu, kas var radīt palielinātu risku nodarbināto drošībai un veselībai (piemēram, bīstamās iekārtas). Minētajā sarakstā norāda:

84.1. vietu, kur uzņēmumā atrodas attiecīgais darba aprīkojums, norādot tā identifikāciju;

84.2. tā darbinieka vārdu un uzvārdu, kurš atbild par attiecīgā darba aprīkojuma drošu lietošanu un apkopi;

84.3. datumu, kad veikta pēdējā tehniskā pārbaude, pārbaudes veidu (piemēram, pilnā, daļējā, ārkārtas) un raksturu (piemēram, statiskā, dinamiskā, ārējā), kā arī pārbaudes veicēju;

84.4. datumu, kad tiks veikta nākamā tehniskā pārbaude, un attiecīgās pārbaudes veidu (piemēram, pilnā, daļējā).

MK Nr.195 «Mašīnu drošības noteikumi» (25.03.2008.)

140. Lietošanas instrukcijā norāda **apskates un tehniskās apkopes veidu un biežumu**, kas nepieciešams drošības nodrošināšanai. Ja nepieciešams, instrukcijā norāda daļas, kas izdilst, kā arī prasības to nomaiņai.

2023. gada 27. jūnijs

Pētījuma “Darba apstākļi un riski Latvijā rezultāti attiecībā uz darba aprīkojuma lietošanu

Pētījums veikts darbības programmas „Izaugsme un nodarbinātība”

7.3.1. specifiskā atbalsta mērķa „Uzlabot darba drošību, it īpaši bīstamo nozaru uzņēmumos” projekta „Darba drošības normatīvo aktu praktiskās ieviešanas un uzraudzības pilnveidošana” (Nr. 7.3.1.0/16/I/001) ietvaros pēc Valsts darba inspekcijas pasūtījuma

Pētījumu veica: RSU Darba Drošības un vides veselības institūts un
Kantar

DARBA APRĪKOJUMS UN
BĪSTAMĀS IEKĀRTAS

Atsevišķs tematiskais pielikums

<https://dspace.rsu.lv/jspui/handle/123456789/12303>

Darba devēju viedoklis par nodarbināto īpatsvaru, kuri darbā izmanto darba aprīkojumu, %

Nodarbināto skaits/gads	2006	2010	2013	2018	2022
Visi	5,4	5,3	3,9	8,8	10,2
Vairāk par pusi	5,7	5,0	3,3	2,7	2,8
Aptuveni puse	4,3	6,6	5,0	4,2	4,1
Mazāk par pusi	11,1	16,5	10,4	6,6	8,4
Kaut kādā mērā	26,6	33,4	22,6	22,4	25,6
Neviens	73,3	66,6	77,4	76,1	74,3
Grūti pateikt/ NA	0,1	0,0	0,0	1,5	0,1

Bāze: visi respondenti, 2022. gadā n= 1013, 2018. gadā n=1081, 2013. gadā n=1044, 2010. gadā n=1044, 2006. gadā n=1058

Avots: darba devēju aptauja

Nodarbināto īpatsvars, kuri darba pienākumu veikšanai kaut kādā mērā izmanto darba aprīkojumu, %

	2006	2010	2013	2018	2022
Visu laiku	4,9	3,8	4,3	1,9	3,6
Gandrīz visu laiku	3,5	3,8	4,1	2,5	2,9
Apmēram 75% no visa laika	1,7	2,7	2,2	1,9	1,9
Apmēram 50% no visa laika	3,0	3,0	2,8	2,6	3,9
Apmēram 25% no visa laika	5,0	6,8	5,8	4,3	4,9
Gandrīz nekad	4,2	4,1	3,6	3,0	3,9
Kaut kādā mērā	22,3	24,2	22,9	16,2	21,1
Nekad	77,4	75,6	76,7	82,9	78,2
Grūti pateikt/ NA	0,3	0,2	0,4	0,9	0,6

Bāze: visi respondenti, 2022. gadā n=2503, 2018. gadā n=2502, 2013. gadā n=2383, 2010. gadā n=2378, 2006. gadā n=2455

Avots: nodarbināto aptauja

DAS aptaujā tika lūgts noteikt svarīgākos darba vides riska faktorus, ar ko viņi sastopas uzņēmumos, kuros strādā

■ Atšķirībā no 2018. gada rezultātiem, kad DAS mehāniskas dabas riskus, strādājot ar darba aprīkojumu, nebija minējuši starp pieciem būtiskākajiem riskiem, 2022. gadā šis riska faktors ir **piektais** biežāk minētais.

■ Izmaiņas dinamikā:

» 2022. gadā to minējuši 66,7% respondentu

» 2018. gadā – 57,7%

» 2010. gadā – 70,0%

» 2006. gadā – 68,6%

Cik lielā mērā Latvijas uzņēmumos/iestādēs tiek ievēroti MK 09.12.2002. noteikumi Nr. 526 „Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu” (DAS viedoklis 10 punktu skalā)

- 2022. gadā DAS Latvijas uzņēmumu/iestāžu atbilstību noteikumu prasībām vērtēja ar 7,4 punktiem (2018. gadā – ar 6,2 punktiem).
- DAS sniegto vērtējumu procentuālais sadalījums bija šāds:
 - » ar 10 punktiem Latvijas uzņēmumu/iestāžu atbilstību noteikumiem novērtēja 12,1% DAS;
 - » ar 9 punktiem – 14,3%;
 - » ar 8 punktiem – 25,0%;
 - » ar 7 punktiem – 21,0%;
 - » ar 6 punktiem – 14,3%;
 - » ar 5 punktiem – 6,3%;
 - » ar 4 punktiem – 3,1%;
 - » ar 3 punktiem – 1,3%;
 - » ar 2 punktiem – 0,9%;
 - » ar 1 punktu – 0,4%.
- Salīdzinājumā ar atbilstību citiem normatīviem aktiem šīs rādītājs vērtējams kā zems, jo vidējais MK 09.12.2002. noteikumu Nr.526 novērtējums ieņem 19. vietu starp visiem piedāvātajiem normatīvajiem aktiem.

DAS vērtējums, vai pēdējā gada laikā darba devēji uzņēmumos/iestādēs nodrošināja bīstamo iekārtu pārbaudes

2022. gadā sniegto atbilžu procentuālais sadalījums būtiski neatšķīrās no 2018. gada pētījuma datiem un bija šāds:

- » vienmēr, ja nepieciešams – 72,3% (2018. gadā - 71,2%);
- » reti, nesistemātiski – 10,7% (2018. gadā - 16,4%);
- » ir nepieciešams, bet nenodrošina – 3,1% (2018. gadā - 1,5%);
- » nav nepieciešams – 10,3% (2018. gadā - 6,0%).

DAS vērtējums par pakalpojumiem bīstamo iekārtu jomā

DAS **bīstamo iekārtu pārbaužu kvalitāti** vērtē pozitīvi

(2022. gadā – 74,5%, 2018. gadā - 76,1%):

- ļoti kvalitatīvas – 27,2%;
- drīzāk kvalitatīvas – 47,3%;
- drīzāk nekvalitatīvas – 9,8%;
- ļoti nekvalitatīvas – 0,4%;
- nav izmantojuši – 15,2%.

DAS **bīstamo iekārtu apkalpojošā personāla u.c. speciālistu apmācību kvalitāti** vērtē pozitīvi

(2022. gadā – 67,0%, 2018. gadā - 70,6%):

- ļoti kvalitatīvas – 16,1%;
- drīzāk kvalitatīvas – 50,9%;
- drīzāk nekvalitatīvas – 17,0%;
- ļoti nekvalitatīvas – 0%;
- nav izmantojuši – 16,1%.

Ieteikumu novērtējums no iepriekšējiem pētījumiem

Ieteikums

Lai gan ir rīkoti semināri par darbu ar aprīkojumu, izstrādāti informatīvi, mācību un multimediju materiāli, kā arī izstrādātas vadlīnijas “Ar darba aprīkojuma lietošanu saistīto risku novērtēšanas un novēršanas vadlīnijas”, pētījuma dati no dažādām respondentu grupām (darba devēji, DAS, nodarbinātie) liecina, ka trūkst zināšanu, kuras iekārtas ir definējamas kā bīstamās iekārtas. Tā kā tehnoloģijas strauji attīstās, nepieciešams arī turpmāk organizēt informatīvus pasākumus (piemēram, seminārus, meistarklases, darba grupas), kuru ietvaros jādiskutē un jādefinē noteiktas bīstamās iekārtas (iekārtu kopas/grupas). Pēc tam informāciju par tām jāiekļauj informatīvajos materiālos, kas būtu piemēroti dažādām mērķa grupām – darba devējiem, DAS un par bīstamo iekārtu uzraudzības organizēšanu atbildīgajiem nodarbinātajiem.

Realizācija

Ieteikums nav īstenots. Ieteikums ir aktuāls.

Ieteikumu novērtējums no iepriekšējiem pētījumiem

Ieteikums

Iepriekšējā pētījuma DARL laikā fokusgrupu diskusijās DAS norādīja, ka MK 09.12.2002. noteikumiem Nr.526 “Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu” būtu nepieciešami atvieglojumi, piemēram, attiecībā uz materiāltehniskās bāzes vizuālo apsekošanu. Tomēr tā pētījuma pētnieku grupa nepiekrita DAS viedoklim, ka minētajos noteikumos būtu nepieciešami uzlabojumi saistībā ar aprīkojuma pārbaūžu veikšanu. Uzlabojumus efektīvāk būtu panākt, ja Labklājības ministrija un VDI sadarbībā ar RSU aģentūru “Darba drošības un vides veselības institūts” organizētu skaidrojošus pasākumus par darba aprīkojuma pārbaūžu veikšanu, t.sk. rīkojot pieredzes apmaiņu starp uzņēmumiem par racionāliem un mūsdienīgiem pārbaūžu veikšanas risinājumiem.

Realizācija

Ieteikums nav īstenots. Ieteikums ir aktuāls.

2023. gada 27. jūnijs

KS sertifikācijas jautājumi

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

Linda Paegle, Kristiāna Venžega, Lāsma Akulova, Svetlana, Lakiša, Linda Matisāne

Dace Jakimova, Ivars Vanadziņš,

Contacts: ivars.vanadzins@rsu.lv

- **Ministru kabineta noteikumi Nr.723 “Noteikumi par prasībām kompetentām institūcijām un kompetentiem speciālistiem darba aizsardzības jautājumos un kompetences novērtēšanas kārtību”**
- **Grozījumi 14.02.2023.**
- **Spēkā no 01.07.2023.**
- **25. punkts “Testa sagatavošanā personāla sertifikācijas institūcija izmanto Rīgas Stradiņa universitātes aģentūras “Darba drošības un vides veselības institūts” testa jautājumus...”**

Jaunumi

- Atsevišķi jautājumi veidoti pēc līdzīga principa un to mērķis ir pierādīt prasmes pielietot zināšanas
- Šādi jautājumi tabulā seko viens aiz otra. Lai nodrošinātu vispārīgu zināšanu pārbaudi, Personāla sertifikācijas institūcijai ir jāizvēlas tikai 1 no līdzīgajiem jautājumiem
- Piemēram:
 - » Ekspozīcijas indeksa aprēķināšana dažādām ķīmiskajām vielām un putekļiem
 - » OVP veikšanas biežuma noteikšana
 - » Dokumentu glabāšanas ilguma aprēķini

<p>Ja kravas celtņa pārbaude veikta 2017.gadā, tad līdz kuram gadam jāuzglabā iekārtas pārbaudes protokols:</p> <ol style="list-style-type: none">1. 2018. gadam2. 2022. gadam3. 2027. gadam4. līdz nākamajai kravas celtņa pārbaudei5. saskaņā ar iekārtas ražotāja lietošanas instrukciju	<p>MK noteikumi Nr. 526 "Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu", 83. punkts</p>
---	--

Kas no minētā nav bīstamā iekārta?

1. lifti
2. kravas celtni
3. cilvēku ceļšanai paredzētie pacelāji
4. trošu ceļu iekārtas
5. preses

[Patērētāju tiesību aizsardzības centra
skaidrojums](#)

Kā pienākums ir nodrošināt, ka darba aprīkojuma bīstamajā zonā neatrodas cilvēki:

1. darba devēja
2. nodarbinātā, kas lieto darba aprīkojumu
3. darba aprīkojuma ražotāja
4. darba aizsardzības speciālista
5. struktūrvienības vadītāja, kura valdījumā ir konkrētais darba aprīkojums

MK noteikumi Nr. 526 "[Darba aizsardzības prasības, lietojot darba aprīkojumu](#)", 7. punkts

Kas ir kravas celtņa uzturēšanas žurnāls?

1. žurnāls, kurā reģistrē kravas celtņa lietošanu
2. žurnāls, kurā dokumentē kravas celtņa uzturēšanu darba kārtībā, rekonstrukciju, negadījumus un avārijas
3. žurnāls, kurā dokumentē kravas celtņa, tostarp tā sliežu vai pārvietošanās ceļa, periodiskās apskates un pārbaudes pirms darbu uzsākšanas ar kravas celtni
4. žurnāls, kurā reģistrē visus darbiniekus, kas strādāt ar kravas celtni
5. žurnāls, kurā reģistrē visus darbus, ko veic stropētāji

MK noteikumi Nr. 341 "[Kravas celtņu drošības un tehniskās uzraudzības noteikumi](#)", 13. punkts

2023. gada 27. jūnijs

**RSU Darba drošības un vides veselības institūts
organizētais seminārs
“Darba vides aprīkojuma pārbaūžu veikšanas
prakse”**

RĪGAS STRADIŅA
UNIVERSITĀTE

VITA BREVIS ARS LONGA

Linda Paegle, Kristiāna Venžega, Lāsma Akulova, Svetlana, Lakiša, Linda Matisāne

Dace Jakimova, Ivars Vanadziņš,

Contacts: ivars.vanadzins@rsu.lv